

Rovdyrbloggen

«Demonic rumors» om hemmelig utsetting av rovdyr i Norge, Frankrike og India

Torsdag 17. november 2016 - 14:47

Av seniorforskere og sosiologer Ketil Skogen og Olve Krange, NINA

Helt siden ulven kom tilbake til Norge og Sverige har det versert rykter om at ulv er satt ut av mennesker. Mange tror ikke at ulven har vandret naturlig inn fra Finland og Russland slik forskerne sier. Mistanker om utsetting av ulv ser faktisk ut til å ha spilt en rolle også i Stortingets behandling av meldinga om ulv i norsk natur – selv om statens egne naturforvaltningsmyndigheter avviser det som sprøyt. Hvorfor har disse historiene blitt så viktige og fått så stor utbredelse? Og hvorfor finner vi akkurat de samme historiene i andre land der store rovdyr kommer tilbake? Sammen med franske og indiske kolleger har samfunnsforskere ved NINA svaret.

I juni gjorde Stortinget et oppsiktsvekkende vedtak: Flertallet forlangte at det skulle gjennomføres en «uavhengig» utredning av den norske ulvens genetikkk – til tross for at den skandinaviske ulvebestanden kanskje er verdens best kartlagte pattedyrpopulasjon. Fire nordiske forskningsmiljøer har holdt på i årevis, og forskningsresultatene er publisert i en rekke internasjonale artikler. Men det holder ikke for ulvemotstanderne på tinget. Like før sommeren fikk de flertallet med på å be regjeringen om nye og uavhengige genetiske undersøkelser. Vedtaket uttrykker en oppsiktsvekkende mistillit til forskningsinstitusjoner som universitetene i Uppsala og Lund. Ulvemotstandere har lenge hevdet ulven er satt ut av mennesker, og det er dette ryktet Stortinget nå gir sin anerkjennelse. Tanken bak er at dersom ulven ble fraktet hit på gummihjul har vi heller ingen forpliktelse til å verne den.

De fleste representantene som stemte for å kreve nye analyser, tenkte vel at mer kunnskap aldri kan skade. Mange av dem har sikkert aldri hørt historiene om hemmelig utsetting. Men aktivistene på tinget har hørt dem. Og uansett om de tror på slike rykter eller ikke, har de tatt dem i bruk i en kampanje for å diskreditere norsk rovdyrforskning og forvaltningen som bygger på den.

I høringer på Stortinget, i avisinnlegg og på sosiale medier, har vi sett både forskere (riktignok på andre fagfelt enn pattedyrgenetikkk) og andre selvbestaltede eksperter ta i bruk (pseudo-) vitenskap for å sannsynliggjøre at ulven i Norge er

analyse, og det er dette enkelte observasjonene som har heget seg på.

Men systematiske forsøk på å undergrave forskningen på dens egne premisser er ikke typiske for det meningsuniverset der ulovlig og hemmelig utsetting av ulv er en selvfølgelig sannhet. Ryktene om utsetting har dype folkelige røtter, og det kan være fristende å avvise dem som vandrehistorier og konspirasjonsteori. Men så enkelt er det ikke, og for oss som har studert ulvekonfliktene i mange år, er det interessant å observere hvor livskraftige forestillingene er. Det er nemlig tydelig at mange som bor i ulveområdene fester lit til historiene om utsetting, og de spiller en viktig rolle for deres oppfatning av ulveforvaltningen. Dette ser vi ikke bare i Østerdalen og Østfold. En fransk kollega som har jobbet i alpine (hvor ulvekonfliktene er like tøffe som her) har observert nøyaktig det samme. Vi har samarbeidet med indiske forskere som har hørt historier om utsetting av tigere, som kunne vært fortalt av elgjegere fra Rømskog om noen ord var byttet ut.

Selv om noen av ulvekampens frontfigurer kan mistenkes for å bruke utsettingshistoriene på en strategisk måte, er det ingen tvil om at mange tror fullt og fast på dem. Som samfunnsforskere har det ikke vært vår oppgave å undersøke sannhetsgehalten i ryktene. I stedet har vi forsøkt å finne ut hvorfor det er viktig for mange å forstå ulvesituasjonen (eller tigersituasjonen) på denne måten. Men også den offisielle versjonen, som avviser utsetting, må få vår oppmerksomhet. Den er nemlig heller ikke verdifri, og det er liten tvil om at ulvens gjenkomst har stor symbolkraft på begge sider i konflikten – enten som bilde på at naturen ikke er fullstendig ødelagt og kan komme tilbake, eller som symbol på ytre trusler mot sårbare lokalsamfunn og rurale livsstiler.

I Norge sier forskerne at ulvene har vandret inn fra Finland. I Frankrike kommer de fra Italia. I India har tigerne vært hele tida, men ikke nødvendigvis der de er nå. Ikke alle tror at ulver og tigere har tatt turen på egne bein. I Frankrike fantes det plakater med bilde av en flirende ulv på scooter. Teksten lød: «Ulven kommer tilbake fra Italia på Vespa». Historiene som fortelles er påfallende like. Det handler om observasjoner av selve utsettingen, med helikopter og biler, om døde ulver med microchips eller tatoverte nummer, om ulver og tigere som ikke oppfører seg som ville rovdyr skal (f.eks. er de «nye» tigerne klønede når de dreper bøfler), og som befinner seg på feil sted. I Norge og Frankrike er det heller ingen forskjell på hvem som antas å stå bak ugjerningene. Det er enten myndighetene i allianse med miljøorganisasjoner, eller ekstreme miljøvernere som opererer på egenhånd. De som driver med utsetting tilskrives forskjellige motiver, fra enkeltpersoners miljøfanatisme til planer om å omdanne landsbygda til naturreservat. I Frankrike kalte de ulven for et «biologisk våpen». Der ble ikke ulvevennene engang tilkjent en lidenskap for vill natur, men sett på som kynikere som ville drive lokalbefolkningen vekk. I India ble tigerne knyttet til planting av eukalyptus for papirproduksjon, som omdannet naturlig høyslette til tett skog. Også dette var det myndighetene som sto bak, og lokalbefolkningen så på det som en katastrofe.

I Norge har enkelte forsøkt å framstille utsetting av ulv som alvorlig fordi det er «miljøkriminalitet». Men for de fleste er det neppe formaljuss som er årsaken til at de fester lit til utsettingshistoriene. Det kan heller ikke skyldes at en og annen jeger har sett rare ting, eller at folk finner logiske brister i den offisielle historien. Om ikke de påståtte observasjonene hadde forsterket et bilde av virkeligheten som folk ønsker å ha, ville de vakt liten interesse.

For mange mennesker med røtter i tradisjonell utmarksbruk er ulven mye mer enn et praktisk problem for jakt og sauehold. Framveksten av moderne vernetankegang, med en grunnleggende mistro til utnyttelse av naturressurser, ses som del av en utvikling som angriper bygdelivet på bred front. Utmarka, et

Utsetting i distrikter, savannes. Men hvem som er ansvarlige for dette, er ikke alltid lett å se. «Byfolk» og «vernere» pekes ofte ut, men like ofte snakkes det bare om «de» som står bak alt sammen. Eller man bruker det velkjente uttrykket «storsamfunnet» om de som har skylda. Men hvem som utgjør storsamfunnet er mildt sagt uklart. Det er i hvert fall umulig å tenke seg at «storsamfunnet» er en rasjonelt handlende aktør med bestemte planer for utviklingen i utkantstrøk. Et annet alternativ er «forvaltningen», forstått mer som en gren av miljøbevegelsen enn en del av statsapparatet. Det siste er også en konstruksjon som avspeiler en bestemt forståelse av maktforhold.

Begrepet *kulturell motstand* tar utgangspunkt i en maktrelasjon, og beskriver en situasjon der de som blir dominert tar kulturelle midler i bruk for å utfordre de som dominerer. Slike konflikter manifesterer seg i kollektive forståelsesmåter og praksiser, men motsetningene har også et materielt grunnlag i ujevn fordeling av ressurser og makt. Kultur flyter ikke fritt, den har en materiell basis. Kulturelle størrelser som symboler og tegn, verdier og meninger har forankring i hierarkisk ordnede sosiale posisjoner.

Det er dette historiene om utsetting dypest sett er uttrykk for. De lever sitt liv befolkningsgrupper som føler seg utsatt for urimelig maktutøvelse. Men maktstrukturer kan være utydelige og vanskelige å konfrontere. En form for motstand som vender utydeligheten *mot* makta, er det som på engelsk kalles «demonic rumors» (demoniske rykter). Amerikanske samfunnsforskere har beskrevet hvordan rykter ofte har rettet seg mot multinasjonale «brand-name companies», først og fremst i marginaliserte befolkningsgrupper som fornemmer at disse gigantene preger deres liv, men på diffuse og indirekte måter. Ryktene kan for eksempel tillegge selskapene planer om å ramme den afroamerikanske befolkningen på finurlige måter, og for å ha forbindelser til Ku Klux Klan. Slik gjøres en uklar fornemmelse til noe konkret, målrettet og moralsk angripelig, samtidig som ryktenes raske spredning og tilpasningsevne gjør at selskapene får smake sin egen medisin når de prøver å sette inn motangrep. Ryktene absorberer raskt motargumenter og integrerer dem i sin egen logikk: Uansett hva du sier blir det vridd på så det forsterker heller enn å svekke ryktene. For noen år siden ble det internasjonale gigantkonsernet Procter & Gamble rett og slett tvunget i kne, og måtte bytte ut en logo som ryktene sa var et satanistsymbol.

Mange som bor i utkantstrøk, enten det er i Norge, Frankrike eller India, opplever staten på samme måten: Ugjennomtrengelige maktstrukturer, en uforståelig agenda og en fiendtlig grunntone. Dagens ulvepolitikk innebærer strengt vern av en art som ikke er truet globalt, men som noen synes gjør stor skade i den intensivt brukte utmarka i Norge og i alpine. Dette er totalt uforståelig for mange, og viser at rovdyrpolitikken er noe fremmed som representerer antitesen til det gode bygd livet. I India er det ofte et konfliktfylt forhold mellom myndighetene og sosiale grupper langt nede på rangstigen. Men også der er det vanskelig å se akkurat hvordan ting henger sammen, og direkte konfrontasjon er trolig enda mindre fristende enn i Norge og Frankrike.

Utsetningshistoriene innfører personlige aktører med klare hensikter og som kan stilles moralsk til ansvar. Ryktene blir redskaper for å gjøre truende og kaotiske sider ved verden forståelige. Når slike bilder utfordrer maktelitens perspektiver er de en form for kulturell motstand.

En annen viktig grunn til at utsetningshistoriene faller i god jord, er at de definerer ulven – og tigreren – *ut* av naturen. Da er det lettere å argumentere for at de skal fjernes. Det er mye vanskeligere for en naturelsker – som jegere og andre utmarksbrukere virkelig er, for ikke å snakke om bøffelgjeterne i India – å

«Demonic rumors» om hemmelig utsetting av rovdyr i Norge, Frankrike og India.

De offisielle historiene om ulver og tigere kan fortone seg som vitenskapelige fakta hevet over kulturelle fortolkinger. Men de som forsvarer teorien om naturlig innvandring kan umulig gjøre det bare av vitenskapelige grunner. Rent logisk kan det aldri utelukkes at enkelte ulver *er* satt ut, og ulvens triumf over sine forfølgere har åpenbart en sterk symbolsk kraft. De som tror på naturlig rekolonisering *velger* dette like mye som andre *velger* å tro at ulvene er satt ut. Slike valg skjer ikke i et verdimesig tomrom. For tilhengerne av begge versjoner er det avgjørende hvordan en bedømmer de ulike historiefortellernes troverdighet: Er forskere eller lokale jegere mest til å stole på? Og her konkluderes det ulikt, fordi de fleste identifiserer seg sterkest med folk som ligner dem selv og kan forventes å ha de samme verdiene.

At vi ser det samme mønsteret i Norge, Frankrike og India, indikerer at vi står overfor nokså allmenne sosiale mekanismer. (Og hvor tror dere pumaene kommer fra når de dukker opp lenger og lenger øst i USA...?) Hva folk tror påvirkes vanligvis lite av teknisk bevisførsel. Om en konkluderer med at det ikke finnes bevis for at utsetting har funnet sted, påvirker ikke det oppfatningene til de som mener ulven er satt ut: Ingen kan bevise at det ikke har skjedd, og myndigheter og forskningsmiljøer har dessuten liten tillit i denne saken. Og hvis det skulle dukke opp ting som peker i retning av utsetting, vil ikke dette endre holdningene til de som vil ha ulven her: Om noen individer skulle stamme fra ulv i fangenskap, har ikke ulven mindre rett til å leve i sitt naturlige utbredelsesområde. En kan analysere gener så mye en vil, slik Stortinget har beordret, men alle ideer om at dette skal roe gemyttene kan trygt karakteriseres som ønsketenkning. Vi antar at det heller ikke er hensikten til de som har drevet igjennom stortingsvedtaket. Mer trolig er det at enkelte aktivister fisker i rørt vann for å fremme bestemte interesser (for eksempel grunneiernes) og som et populistisk utspill for å vinne tillit i velgergrupper på bygda.

*****

Les mer:

Skogen, K., I. Mauz and O. Krange (2008) Cry Wolf! Narratives of Wolf Recovery in France and Norway. *Rural Sociology*, 73(1), 105–133.

Ghosal, S., K. Skogen, and S. Krishnan (2015) Locating Human-Wildlife Interactions: Landscape Constructions and Responses to Large Carnivore Conservation in India and Norway. *Conservation and Society*, 13(3):265–274.

Skogen, K., O. Krange & H. Figari (2013) *Ulvekonflikter. En sosiologisk studie*. Oslo: Akademika Forlag.

ROVDYRBLØGGEN

NYHETER

Om forskning.no

- Forskning.no er en nettavis med norske og internasjonale forskningsnyheter.

- Ansvarlig redaktør / daglig leder: Nina Kristiansen, tlf 414 55 513 / nina@forskning.no
- Redaksjonssjef: Bjørnar Kjensli, tlf 942 43 567
- [Personvernerklæring](#)

Kontakt oss

epost@forskning.no / tlf 22 80 98 90

Redaksjonen – ansatte

Annonser/stillingsmarked:

Preben Forberg, tlf 413 10 879

Sandakerveien 24 C, Bygg D3

Pb 5 Torshov, 0412 Oslo

Følg oss

[@forskningno](#)

[/forskning.no](#)

[/UNG.forskning.no](#)

[/ScienceNorway.no](#)

forskning.nos eiere

Akvaplan-niva

Artsdatabanken

De nasjonale forskningsetiske komiteene

De regionale forskningsfondene

Diku – Direktoratet for internasjonalisering og kvalitetsutvikling i høyere utdanning

Fafo

Fiskeri- og havbruksnæringens forskningsfinansiering

Forsknings- og utviklingsavdelingen, Psykisk helse og rus, Vestre Viken HF

Forsvarets forskningsinstitutt

Framsenteret

Fridtjof Nansens Institutt

GenØk – Senter for biosikkerhet

Handelshøyskolen BI

Havforskningsinstituttet

Høgskolen i Innlandet

Høgskolen i Molde

Høgskolen i Østfold

Høgskolen i Volda

Høgskolen på Vestlandet

Høyskolen Kristiania

Institutt for samfunnsforskning

KS FoU

Kompetanse Norge

Kriminalomsorgens høyskole og utdanningscenter KRUS

Meteorologisk institutt

NIBIO

NMBU - Norges miljø- og biovitenskapelige universitet
NORSØK – Norsk senter for økologisk landbruk
NSD – Norsk senter for forskningsdata
NTNU
Narviksenteret
Nasjonal kompetansetjeneste for aldring og helse
Nasjonalforeningen for folkehelsen
Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS)
Nasjonalt senter for e-helseforskning
Nasjonalt senter for kvinnehelseforskning
Nasjonalt utviklingscenter for barn og unge - NUBU
Nofima
Nokut
Nord universitet
Nordlandsforskning
Noregs vassdrags- og energidirektorat (NVE)
Norges Geotekniske Institutt
Norges Handelshøyskole
Norges forskningsråd
Norges geologiske undersøkelse
Norges idrettshøgskole
Norsk Polarinstitutt
Norsk Regnesentral

Norsk Romsenter
Norsk Utenrikspolitisk Institutt
Norsk institutt for naturforskning (NINA)
Norsk institutt for vannforskning (NIVA)
Opplysningskontoret for Meieriprodukter
OsloMet – storbyuniversitetet
RBUP Øst og Sør
Ruralis – Institutt for rural- og regionalforskning
SINTEF
Senter for grunnforskning (CAS)
Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter
Simula Research Laboratory
Statens Vegvesen FoU
Statped
Sykehuset Innlandet HF
Tannhelsetjenestens kompetansesentre
Telemarksforskning
UiT Norges arktiske universitet
Universitetet i Agder
Universitetet i Bergen
Universitetet i Oslo
Universitetet i Stavanger
Universitetet i Sørøst-Norge
Universitetssenteret på Svalbard (UNIS)
Vestlandsforskning
Veterinærinstituttet
Vitenskapskomiteen for mat og miljø